לו א מיי' פכ"ב מהל' עדות הלכה ה סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לח סעיף ד:

לח ב מיי' שם פ"ב הל' ו סמג שם ולאוין ריג טוש"מ סימן לח:

לט ג מיי' שם הל' ב סמג שם טור חו"מ סי' שם:

ד מיי' שם הל"ו טוש"מ שם:

מ ה מיי' שם פי"ח הל' ג טוש"מ שם:

מא ו מיי' שם פ"ב הלכה ג סמג שם טור ח"מ שם:

מב ז מיי' שם פי"ח הל' ג סמג לאוין ריג טוש"ע ח"מ סי' לו ס"ג:

תורה אור השלם

1. וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: שמות כא כג
2. וְעָשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט
3. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֹתוֹ בַּת אָבִיו אוֹ בַת אִמּוֹ וּרְאָה אֶת עֶרְוָתָהּ וְהִיא תִרְאֶה אֶת עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא: ויקרא כ יז
4. עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַּת אָבִיךָ אוֹ בַת אִמְּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ויקרא יח ט
5. עֶרְוַת בַּת אִשֶּׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ויקרא יח יא
6. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו

רבינו חננאל

ואוקמה ר' אבהו לטעמא דר' יהודה בשקדמו והרגו הראשונה ולולי כן אפי' הראשונה אינה נהרגת. ההיא דמייתי סהדי ואישתקור אייתי אחריני ואישתקור אייתי שהדי אחריני אמר ריש לקיש הוחזקה זו. א"ר יוחנן אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו כלומר כשרין הן כרבנן דמתניתין דאמרי כל זמן שלא הוזמו כשרין הן. ואמר לך ר' יוחנן אפילו ר' יהודה לא פסלינהו אלא דאמר אטו הני הוו בהדי הני והני בהדי הני דקא מסהדי הכי [ז] אבל הכא אפי' ר' יהודה מודה דכשרין מ"ט הני הוא דהוו ידעי בשהדותא אבל הני דאישתקור לא הוו ידעי. והלכתא כר' יוחנן. פי' הדר חזא (ליה ר') [לר'] אלעזר בישות. החזיר פניו ריש לקיש ונסתכל בר' אלעזר בן פדת תלמיד ר' יוחנן בפנים רעות כלומר תשמע השמועות מפי ר' יוחנן ואינך אומרן משמו אילו הגדת לי כי ר' יוחנן אמר כך לא הייתי שונה בפניו: אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין. תניא רבי כ) אומר לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין. א"ל אביו ק"ו הוא. א"ל לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין דתניא ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא כו' ופשוטה היא. ואסיק' שאין עונשין מן הדין ואין מזהירין מן הדין. וכן בחייבי מלקיות אתיא רשע (הוא) [רשע]. כתיב בחייבי מיתות אשר הוא

גליון הש"ס

רש"י ד"ה על אחת כמה וכו' שמצינו מדה הטובה. עי' לקמן דף כג ע"א ברש"י ד"ה על אחת כמה וכמה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חייבי מלקיות וכו' ואמאי לא בעי נמי הכי חייבי ממון:

הגהות הגר"א

[א ב ג:] במשנה נפש בנפש כנ"ל (וכ"ה ברש"י ובספרי ועי' תוי"ט): [ד] במשנה ע"פ שני עדים או [ע"פ] שלשה עדים יקום לכל כנ"ל. והוא בחייבי יט:

מוסף רש"י

הדר. ריש לקיש, חזיה לרבי אלעזר בישות. מחזיר פניו ונסתכל בר"א בעין רעה, שהניין שמפי ר' יוחנן שמע לשון זה, וכשאמר לשון זה לא אמרה בשם ר' יוחנן לפיכך לא קיבלה הימנו (כתובות כה:).

המשך בעמוד הבא

רבינו חננאל (המשך)

רשע למות ובחייבי מלקיות כתיב והיה אם בן הכות הרשע מה בחייבי כריתות ובחייבי מיתות אין עונשין ואין מזהירין מן הדין כך חייבי מלקיות. בחייבי גליות נמי אתיא רוצח רוצח. תניא אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהן וכך אין לוקין ואין משלמין ממון עד שיזומו שניהן. הצדוקין היו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון: על פי שנים עדים או שלשה עדים כו' עד מנין אפילו הן מאה ת"ל עדים. פי' כשם שג' עדים מזימין ב' כך ב' מזימין ג' ומנין אפילו ק' שהעידו שב' באין ומזימין אותן ת"ל עדים. כלומר כי דין

אי איסטטית היא זו אפי' כת ראשונה נמי לא אמר ר' אבהו שקדמו והרגו מאי דהוה הוה אלא אמר רבא הכי קאמר אם אינה אלא כת אחת נהרגת אי איכא טפי אין נהרגין הא בלבד קאמר קשיא ההיא איתתא דאתאי סהדי ואישתקור אייתי סהדי אישתקור אזלה אייתי סהדי אחריני דלא אישתקור אמר ריש לקיש הוחזקה זו א"ל ר' אלעזר [ח]אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו זימנין הוו יתבי קמיה דרבי יוחנן אתא כי האי מעשה לקמייהו אמר ריש לקיש הוחזקה זו א"ל רבי יוחנן אם הוחזקה זו כל ישראל מי הוחזקו [ט]הדר חזיה לרבי אלעזר בישות אמר ליה שמעת מילי [י]מבר נפחא ולא אמרת לי משמיה לימא ריש לקיש דאמר כרבי יהודה ורבי יוחנן דאמר כרבנן אמר לך ריש לקיש אנא דאמרי לך אפי' לרבנן עד כאן לא קא אמרי רבנן התם דליכא דקא מהדר אבל הכא איכא הא דקא מהדרא ורבי יוחנן אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבי יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם דאמרינן אטו כולי עלמא גבי הני הוו קיימי אבל הכא הני ידעי בסהדותא והני לא ידעי בסהדותא: **מתני'** [כ]אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג [כ]שנאמר [1]נפש [א] תחת נפש אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר [2]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים ואם כן למה נאמר נפש [ב] תחת נפש יכול משעה שקבלו עדותן יהרגו תלמוד לומר נפש [ג] תחת נפש הא אינו נהרגין עד שיגמר הדין: **גמ'** [ל]תנא בריבי אומר לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין אמר אביו בני לאו קל וחומר הוא אמר לו לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין דתניא [3]איש אשר יקח [את] אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אמו ובת אביו מנין ת"ל ערות אחותו גילה עד שלא יאמר יש לי בדין אם ענש על בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו לא כל שכן הא למדת [מ]שאין עונשין מן הדין עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר [4]ערות אחותך בת אביך או בת אמך אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו מנין תלמוד לומר [5]ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא עד שלא יאמר יש לי מן הדין מה אם הוזהר על בת אמו שלא בת אביו ובת אביו שלא בת אמו בת אביו ובת אמו לא כל שכן הא למדת [נ]שאין מזהירין מן הדין [ס]חייבי מלקיות מנין תלמוד לומר [ע]רשע רשע חייבי גליות מנין אתיא רוצח רוצח תניא [פ]אמר רבי יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנדון אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא [צ]שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים [ק]אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם ואין לוקין עד שיזומו שניהם מיד קבל עליו ר' יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח וכל ימיו של ר' יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו העד והיה קולו נשמע וכסבורין העם לומר קולו של הרוג אמר קולי שלי הוא תדעו למחר הוא מת אין קולו נשמע אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי דלמא בדינא קם בהדיה אי נמי פיוסי פייסיה: **מתני'** [ר] שנים עדים או שלשה עדים יומת המת אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה אלא [ש]להקיש [ת](שלשה לשנים) מה שלשה מזימין את השנים אף השנים יזומו את הג' ומנין [א]אפי' מאה ת"ל עדים ר' שמעון אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין [ב]אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין ומנין אפי' מאה ת"ל עדים [ג]רבי עקיבא אומר לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה [ד]אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה מנין אפי' מאה ת"ל עדים אמר

שקדמו והרגו. את הכת הראשונה קודם שתבוא כת שניה: **מאי דהוה הוה.** ולמה לי למיתני אלא כת ראשונה: **בלבד.** משמע שיש עוד אחרת: **אישתקור.** הכמישו זה את זה בדרישות בית דין כשנדקדקו: **הוחזקה זו.** להגיא עדי שקר ולא נקבל עוד עדות אחרת: **אם היא הוחזקה.** לחזר אחריהם כל ישראל מי הוחזקו לשמוע לה שתחזיק את האחרים כשקרים: **זימנין.** פעם אחרת: **הדר חזייה לר' אלעזר בישות.** החזיר ריש לקיש את פניו ונסתכל ברבי אלעזר בפנים זועפות שהניין ריש לקיש ששמע ר' אלעזר דבר זה מפי רבי יוחנן וכשאמרה לו לא אמרה בשמו: **דאמר כר' יהודה.** במתניתין אינשטטית היא זו והוחזקה להזיש: **דליגא דקא מהדר.** שאין אדם מחזר אחריהם לשכרם ולהרגילם תמיד לבוא לבית דין ולהזיש את כל הבאים: **דקא מהדרא.** לבקש ולשכור עדי שקר: **הני ידעי בסהדותא.** אלו האחרונים ידעי בעדותה של זו: **מתני' עד שיגמר הדין.** אלא אם כן גגמר תחלה הדין של הנדון ליהרג ואחר כך הוזמו: **נפש בנפש.** בעדים זוממין כתיב לא תחוס עיניך נפש בנפש: **לעשות לאחיו.** משמע שהרי אחיו עדיין קיים: **יכול משקבלו עדותן.** ובאה להם הזמה מיד קודם גמר דינו של נדון יהרגו: **גמ' בריבי אומר.** כך היה שמו [ב]: **הרגו.** אלא הוזמו עד שנהרג הנדון על פיהם: **חייבי מלקות מנלן.** אמתניתין קאי דאמר אין עושין דין הזמה עד שיגמר הדין ויליף לה מנפש בנפש דמשמעי בחייבי מיתות חייבי מלקות מנלן העידוהו שחייב מלקות והוזמו מנלן דאין לוקין אלא אם כן גגמר הדין תחלה על פיהם: **חייבי גליות מנלן.** העידוהו שחייב לגלות והוזמו ותנן [ג]במתניתין סופג את הארבעים מנלן [ד] עד שיגמר הדין דהני הוחיל ולאו מדין כלאשר זמם קא מתרבו לא אתי מלקות דילהו מגזירה שוה דרשע רשע דמהתם לא יליפינן אלא עדים זוממין שהרשיעו הדיון ללקות [ה](אי למיתה) דהאי רשע רשע בעדותן כתיב: **ארחה בנחמה.** לא ארחה בנחמה וגמרא הפכו לברכה. פי' ארחה בנחמה נשבע ימותו בניו וארחה בנחמתן: **אם לא הרגתי עד זומם.** שלא הוזם אלא אחד מהם והרגתיו: **שהרי אמרו חכמים כו'.** מתניתין היא מה שניים אין נהרגין עד שיזומו שניהם [ו]דכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר (שוטה דף ב:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד: **אלא בפני שמעון.** שאם יטעה יוליהו: **כסבורין.** הכל [ז] בגילה או ביום ואינן רואין אותו: **מתני' מה שניים אין נהרגין עד שיזומו שניהם.** כדפרישית לעיל: **ר' עקיבא אומר לא בא השלישי כו'.** לא הוצרך ללמדנו זאת דממילא ידעינן ששנים מזימין את השלשה שהרי השנים כשרים לכל עדיות וממילא ידעינן שאין זוממין עד שיזומו כולם שהרי כולם כאחד נעשו עדים וקרא כתיב והנה עד שקר העד ולא בא אלא להחמיר עליו שלא תאמר הואיל ובאלו הוא היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה לימדך הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר: **על אחת כמה וכמה כו'.** [ח]שמצינו מדה טובה מרובה ממדת פורענות במדה טובה הוא אומר (שמות לד) [ט]נוצר חסד לאלפים במדת פורענות הוא אומר (שם) על שלשים ועל רבעים: בדיני

[1] [כתובות כה:], [2] [כתובות כה:], [3] [ע"ר פרש"י בספרדרין לו. ד"ה טבא], [4] [ספרדרין נב:], [5] [ספרדרין נב:], [6] רש"ל שאם נפש בנפש [והוא דבריהם יט יכן בכל המצנה], [7] מולין יא:, [8] [לקמן יד. יז: ספרדרין נד. וש"נ ועי' תוס' ספרדרין נג: ד"ה הסתא], [9] [פסחים כד. יבמות כב:], [10] [ספרדרין נב:], [11] [ספרדרין י. וש"נ], [12] תוגיגה טו: [תוס' ספרדרין פ"ין], [13] [עי' תוס' שבת יב: ד"ה רבי אמן], [14] [ספרדרין כח.], [15] כ"כ קס:, [16] [כ"ל לתקון שנים לשלשה כ"ל בהרא"ש], [17] [ספרדרין ט. [ס.], [18] [עי' פרש"י בחולין יא: ד"ה ותמניא], [19] [לעיל ב.], [20] כמ"ש נוסף: דאין נוקין, [21] רש"ל מ"ו, [22] [דבריהם יט], [23] כמ"ש: שומעין הקול, [24] [כ"ל עושה וכ"כ בפרש"י דלקמן כג. ד"ה על אחת ע"ש שהאריך בביאור יפה], [25] [שיך לעיל במשנה], [26] גירסת רש"ל ומהר"ש יד ביד דמפקי, [27] רש"ל למלקות ממיתה, [28] [מהר"ש הגיה ומפרש],

[1] לפי גירסת רבינו אחדא קושית הרי"ף ע"ש: [2] לפנינו הגירסא בריבי:

[1] [כתובות כה:], [2] [ע"ר פרש"י בספרדרין לו. ד"ה טבא], [3] [ספרדרין נב:], [4] רש"ל שאם נפש בנפש [והוא דבריהם יט יכן בכל המצנה], [5] מולין יא:, [6] [לקמן יד. יז: ספרדרין נד. וש"נ ועי' תוס' ספרדרין נג: ד"ה הסתא], [7] [פסחים כד. יבמות כב:], [8] [ספרדרין נב:], [9] [ספרדרין י. וש"נ], [10] תוגיגה טו: [תוס' ספרדרין פ"ין], [11] [עי' תוס' שבת יב: ד"ה רבי אמן], [12] [ספרדרין כח.], [13] כ"כ קס:, [14] [כ"ל לתקון שנים לשלשה כ"ל בהרא"ש], [15] [ספרדרין ט. [ס.], [16] [עי' פרש"י בחולין יא: ד"ה ותמניא], [17] [לעיל ב.], [18] כמ"ש נוסף: דאין נוקין, [19] רש"ל מ"ו, [20] [דבריהם יט], [21] כמ"ש: שומעין הקול, [22] [כ"ל עושה וכ"כ בפרש"י דלקמן כג. ד"ה על אחת ע"ש שהאריך בביאור יפה], [23] [שיך לעיל במשנה], [24] גירסת רש"ל ומהר"ש יד ביד דמפקי, [25] רש"ל למלקות ממיתה, [26] [מהר"ש הגיה ומפרש],

[1] [כתובות כה:], [2] [ע"ר פרש"י בספרדרין לו. ד"ה טבא], [3] [ספרדרין נב:], [4] רש"ל שאם נפש בנפש [והוא דבריהם יט יכן בכל המצנה], [5] מולין יא:, [6] [לקמן יד. יז: ספרדרין נד. וש"נ ועי' תוס' ספרדרין נג: ד"ה הסתא], [7] [פסחים כד. יבמות כב:], [8] [ספרדרין נב:], [9] [ספרדרין י. וש"נ], [10] תוגיגה טו: [תוס' ספרדרין פ"ין], [11] [עי' תוס' שבת יב: ד"ה רבי אמן], [12] [ספרדרין כח.], [13] כ"כ קס:, [14] [כ"ל לתקון שנים לשלשה כ"ל בהרא"ש], [15] [ספרדרין ט. [ס.], [16] [עי' פרש"י בחולין יא: ד"ה ותמניא], [17] [לעיל ב.], [18] כמ"ש נוסף: דאין נוקין, [19] רש"ל מ"ו, [20] [דבריהם יט], [21] כמ"ש: שומעין הקול, [22] [כ"ל עושה וכ"כ בפרש"י דלקמן כג. ד"ה על אחת ע"ש שהאריך בביאור יפה], [23] [שיך לעיל במשנה], [24] גירסת רש"ל ומהר"ש יד ביד דמפקי, [25] רש"ל למלקות ממיתה, [26] [מהר"ש הגיה ומפרש],

העדות מתקיימת בב' כמו שמתקיימת בק' נמצאת עדות ק' כעדות ב' כך לענין דין הזמה (ק"ב) [ק' וב'] שוים

ביצד העדים פרק ראשון מכות ו.

דיני נפשות. דכתיב [1]והלילו העדה ומהדרינן מזכותא: **אחד דיני ממונות.** נמי עדותן בטלה: **בזמן שהתרו בהן.** ודדיני נפשות כי אמרינן בטלה בזמן שהקרוב או הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתרין בעובדי עבירה: **אבל אם לא התרו בהן.** ולא כוונו להיות עדים בדבר לא בטלה עדות האחרים בשביל ראייתן של אלו דמה יעשו שני אחין שראו עם שלישי מן השוק באחד שהרג את הנפש: **גמ'** אמר רבא [2]והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור. התם קאמרה מתני' מאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כשתי כתות לכל דבר: **ולא אחד ואחד.** התחיל להעיד בתוך כדי דיבור של סיומו של חבירו: **הרוג יציל.** לרבי יוסי דאמר אף בלא התרו שלא נתכוון להעיד הוא מציל את הנדון מפני קורבה הרוג נמי יציל את הנדון שהרי גם הוא ראה והוא קרוב אצל עצמו: **כשהרגו מאחוריו.** מתקיימין כל המקראות שמחייבין את הרוצח ליהרג: **יקום דבר.** כתיב בהאי קרא שעשאן לכולם כשנים דהיינו העדים אבל לא בעושי הדבר: **היכי אמרינן לו.** לקרוב ופסול למבדקינהו אם מתחלה לעדות נתכוונו:

אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר רבי אומר [3]אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות ואימתי בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: **גמ'** אמר רבא [2]והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור [4]אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כדי דיבור היכי דמי [5]כדי שאילת תלמיד לרב מאה טובא הוו אמר ליה [6]כל חד וחד בתוך כדי דיבור של חבירו: [7]רבי עקיבא אומר לא בא שלישי כו' ומה שנים כו': אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה הרוג יציל כשהרגו מאחוריו נרבע יציל כשרבעו מאחוריו הורג ורובע יצילו אישתיק כי אתא לקמיה דרבא אמר ליה [1]יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר: [7]אמר רבי יוסי במה דברים אמורים וכו' מה יעשו שני אחים כו': היכי אמרינן להו אמר רבא [8]הכי אמרי' להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו אי אמרי למיחזי אתו [9][10]מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב נחמן אומר [11]הלכה כרבי:

מתני'

אמר רבי (6) יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות. פי' הקונטרס משום דכתיב והלילו העדה דמלוה לבטל העדות בקל כדי להגיל הנפש וקשה לפירושו דא"כ דיני ממונות נילף מינייהו דהא כתיב משפט אחד יהיה לכם ועוד דבדיני ממונות נמי כתיב ע"פ שנים או ע"פ שלשה ונקיים ג' לב' לכך פירש ר"י דבדיני נפשות שייך שפיר למילף משנים דעדותן בטלה משום דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה לגמרי ומעתה אינה מועלת לכלום הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי אבל בדיני ממונות דשנים נמי כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי דחייב לו שבועה לכך [3][שלשה] נמי נמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר עדים: **אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור.** [פ"ה]

והכא קאמרה מתניתין דמאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן שתי כתות עדים לכל דבר משמע דקאי אף לענין קרוב או פסול וקשה דהא משמע בסמוך לענין דין דקרוב או פסול אינו תלוי בהעדאה בתוך כדי דיבור אלא [12]בראיית מעשה גמרה עדותן אף כי העידו אחר תוך כדי דיבור דקאמר הרוג יציל לכך נראה דלא קאי רק אדין דעדים זוממין דקאמר עד שיזומו כולם ובהא קאמר דוקא כי העידו כולם בתוך כדי דיבור דזה הוי עדות אחד ובענין עד שיזומו כולם אבל העידו מקצתן בתוך כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור מ"כ הוי שתי כתות ולא בענין עד שיזומו כולם [13] אבל לענין נמצא אחד קרוב או פסול אף אם נמצא מהני שהעידו לאחר כדי דיבור עדותן בטלה ומ"ת מ"ש ויש לומר שנא דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כאחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור משום שהם אומרים אמת ומ"כ עדותן התחיל מראייה שלהם וראייה שלהם היתה בנתא אחת עם העדים אבל בעדים זוממין שאינן אומרים אמת אם כן לא נא עדותן אלא כשיעידו בנתא דין וכיון דלא העידו בנתא אחת רק לאחר כדי דיבור לא משגיחן כאחד עדות כן נראה למשי"ת: [14]**אלא** מעתה הרוג יציל. פירוש שהוא שונא של רובעו בעל מפני שהוא שונא ושונא פסול לעדות [ועיין תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו' באריכות]: **נרבע יציל.** מפני שהוא שונא של רובעו בעל אונסו ולא נראה דהא מוכח פ"ק דסנהדרין (דף ע: וסס) דנרבע לאנסו כשר לעדות ויש לישב דמנרבע לרצונו פריך דבהכי איירי קרא דכתיב ומתו גם שניהם דהיינו בלשון ולהכי פריך יציל הנרבע אפילו יש עדים הרבה בדבר ולא מפני ששונאו כיון שהוא לרצונו אלא מפני שהוא [15]קרוב לעצמו וקשה דבמסכת סנהדרין (שם) אמרינן פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להרגו וי"ל דהני מילי כי ליכא שהדותא מעצמא דרבעו לרצונו וליכא שהדותא אלא מהוא עצמו ואחר ולכך פלגינן לדיבוריה דלגבי דידיה לא מהימנין ליה דקרוב הוא אצל עצמו אבל הכא דאיכא עדים שנרבע לרצונו ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות ואין אנו נריכין לעדותו כלל ועוד אמר הר' יוסף בבור שור דפריך הכי נרבע שהוא קרוב לרובע יציל וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל[16]: **היכי** אמרינן להו. קאי אדיני ממונות בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו' דניחזי אנן אם התרו בו הקרוב ופסול אם לאו אלא פריך בדיני ממונות דליכא התראה:

לאסהודי אתיתו. קשה דאם כן לא יהרג אדם לעולם דהקרובים יבואו ויאמרו לאסהודי אתיתן ופירש רבינו תיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לאסהודי עם הפסולין אתיתו או למיחזי אתיתו אלא הפסולין ואי אמרי הכשרים למיחזי אתיתו אלא הפסולים אז לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול אבל אי אמרי לאסהודי אתיתו עם הפסולין הוי עדותן בטילה ומכל מקום תימה קשה היאך יהיו גם העדים כשרים נאמנים לומר לאסהודי אתיתן כדי לבטל העדות הוו ליה כחוזר ומגיד כיון שכבר העידו וי"ל דסברא (ב) דכיון דבאין בנתא דין עם הכשרים עכשיו נראין הדברים שמתחלה כולהו לאסהודי קא אתו דהוכיח סופן על תחלתן:

שמואל אומר הלכה כרבי יוסי. קשה היאך מלינו ידינו ורגלינו כשוטתנין גט שיש במעמד קרובים והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטל ואי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש בה מיתת בית דין ועבד דפריש לעיל (ג) גבי עדות נפשות שייך נמי בגט וגם לרבי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרובים להעיד לכן נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני ב"ד אבל בשביל ראייה לחודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד בבית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינן באין להעיד בב"ד עדותן בטלה ומשני במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חשש אם לא יבאו להעיד בבית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שכבר העיד אחיו ב"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיבור מכל מקום עדותן בטלה משום דמקשינן שלשה לשנים (ד) נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה בענין תוך כדי דיבור היו

מתני'

אתיתו אי אמרי לאסהודי אתו נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אי אמרי למיחזי אתו [9][10]מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש: איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב נחמן אומר [11]הלכה כרבי:

מתני'

כולם אבל העידו מקצתן בתוך כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור מ"כ הוי שתי כתות ולא בענין עד שיזומו כולם [9] אבל לענין נמצא אחד קרוב או פסול אף אם נמצא מהני שהעידו לאחר כדי דיבור עדותן בטלה וא"ת מ"ש ויש לומר שנא דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כאחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור משום שהם אומרים אמת ומ"כ עדותן התחיל מראייה שלהם וראייה שלהם היתה בנתא אחת עם העדים אבל בעדים זוממין שאינן אומרים אמת אם כן לא נא עדותן אלא כשיעידו בנתא דין וכיון דלא העידו בנתא אחת רק לאחר כדי דיבור לא משגיחן כאחד עדות כן נראה למשי"ת: [14]**אלא** מעתה הרוג יציל. פירוש שהוא שונא של רובעו בעל מפני שהוא שונא ושונא פסול לעדות [ועיין תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו' באריכות]: **נרבע יציל.** מפני שהוא שונא של רובעו בעל אונסו ולא נראה דהא מוכח פ"ק דסנהדרין (דף ע: וסס) דנרבע לאנסו כשר לעדות ויש לישב דמנרבע לרצונו פריך דבהכי איירי קרא דכתיב ומתו גם שניהם דהיינו בלשון ולהכי פריך יציל הנרבע אפילו יש עדים הרבה בדבר ולא מפני ששונאו כיון שהוא לרצונו אלא מפני שהוא [15]קרוב לעצמו וקשה דבמסכת סנהדרין (שם) אמרינן פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להרגו וי"ל דהני מילי כי ליכא שהדותא מעצמא דרבעו לרצונו וליכא שהדותא אלא מהוא עצמו ואחר ולכך פלגינן לדיבוריה דלגבי דידיה לא מהימנין ליה דקרוב הוא אצל עצמו אבל הכא דאיכא עדים שנרבע לרצונו ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות ואין אנו נריכין לעדותו כלל ועוד אמר הר' יוסף בבור שור דפריך הכי נרבע שהוא קרוב לרובע יציל וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל[16]: **היכי** אמרינן להו. קאי אדיני ממונות בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו' דניחזי אנן אם התרו בו הקרוב ופסול אם לאו אלא פריך בדיני ממונות דליכא התראה:

לאסהודי אתיתו. קשה דאם כן לא יהרג אדם לעולם דהקרובים יבואו ויאמרו לאסהודי אתיתן ופירש רבינו תיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לאסהודי עם הפסולין אתיתו או למיחזי אתיתו אלא הפסולין ואי אמרי הכשרים למיחזי אתיתו אלא הפסולים אז לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול אבל אי אמרי לאסהודי אתיתו עם הפסולין הוי עדותן בטילה ומכל מקום תימה קשה היאך יהיו גם העדים כשרים נאמנים לומר לאסהודי אתיתן כדי לבטל העדות הוו ליה כחוזר ומגיד כיון שכבר העידו וי"ל דסברא (ב) דכיון דבאין בנתא דין עם הכשרים עכשיו נראין הדברים שמתחלה כולהו לאסהודי קא אתו דהוכיח סופן על תחלתן:

שמואל אומר הלכה כרבי יוסי. קשה היאך מלינו ידינו ורגלינו כשוטתנין גט שיש במעמד קרובים והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטל ואי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש בה מיתת בית דין ועבד דפריש לעיל (ג) גבי עדות נפשות שייך נמי בגט וגם לרבי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרובים להעיד לכן נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני ב"ד אבל בשביל ראייה לחודה לא וא"ת מ"ש מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד בבית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינן באין להעיד בב"ד עדותן בטלה ומשני במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חשש אם לא יבאו להעיד בבית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שכבר העיד אחיו ב"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיבור מכל מקום עדותן בטלה משום דמקשינן שלשה לשנים (ד) נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה בענין תוך כדי דיבור היו

(א) [שבועות לב. ע"ש], (ב) [שבועות לב. ע"ש מיר כ: גדרים פז. ב"ק עג: ב"ב קכט:], (ג) ל"ל א"ר יוסי וכו' מהר"ש, (ד) ל"ל רבי אומר וכו'. מהר"ש, (ה) ל"ל עדותן מתקיימת. מהר"ש, (ו) מה יעשו כו' פיסקא בפ"ע. מהר"ש, (ז) [ומבדר להן], (ח) גירסת מהר"ש, (ט) גי' רש"ל דראייית מעשה גמרה, (י) זה הדיבור וד"ה נרבע הד"ל. מהר"ש, (כ) גי' מהר"ש רבא ופסול לעדות ומיהו קשה כו' אמר רבא כו' מפני שאדם קרוב אצל עצמו וי"ל, (ל) [ועי' תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו'].

תורה אור השלם

1. לא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

גליון הש"ס

גמ' אחד דיני ממונות. עי' שבועות דף לה ע"ב תוד"ה אי: תוס' ד"ה אמר רבא וכו' אבל לענין נמצא כו'. עי' סנהדרין לא ע"ב תוד"ה שנ"ש:

מוסף רש"י

מבר נפחא. ר' יוחנן דמקרי בר נפחא בגולה הש"ס, כמו (ב"מ פה:) מתן עייל בר נפחא, נראה לאוריי לתניא של ר' יוחנן הוי נפחא ולהכי מקרי בר נפחא, ואית דמפרשי בר נפחא על שם יופיו (סנהדרין צו:). בריבי אומר. לא יעשינן מנו, אלא אחד גדול בדורו היה ועל שם כך נקרא בריבי, כדאשכחן בכילד מעברין בעיבורין (נג.) אמר ר' אושעיא בריבי, וכפ"ב (חולין כח.) ר' אלעזר הקפר בריבי (חולין יא:). הרגו. קודם שהחמו, אין נהרגין. דכתיב כאשר זמם, ולא כאשר עשה (שם. וכ"ה לעיל ב: ודברים יט יט). שאין עונשין מן הדין. מדין קל וחומר. דיני ממונות ומלות עשה והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למ"ד מק"ו, אבל לא אזהרות ועונשין (חגיגה יא:). שאין מזהירין מן הדין. מקל וחומר, אם על בת אביו שלא בת אמו האסיר, על בת אביו ואמו לא כל שכן (יבמות נב:) אף על פי שאדם דן קל וחומר מעצמו, אינה מזהרה ללאו (פסחים כד:). תלמוד לומר רשע רשע. כתיב בדיני נפשות (במדבר לה) אשר הוא רשע למות, וכתיב בחייבי מלקות (דברים כה) והיה אם כן הכות הרשע (סנהדרין לג:). אם לא הרגתי עד זומם. שלא הוזם הוא לבדו (חגיגה טז:). עד שיהרג הנדון. קודם הזמה ואחר כך החמו, שהיו דורשין נפש בנפש כאמור בעדים זוממין, אמרו להן חכמים והלא כבר נאמר כאשר זמם לעשות לאחיו ועדיין אחיו קיים, ולמה נאמר נפש בנפש, שאין נהרגים עד שיגמר הדין של נידון קודם שהוזמו (שם). ואין לוקין. אם העידוהו שחייב מלקות, עד שיזומו שניהם. ליף לה מקראי והכא עד שקר העד ואמר מר (סוטה ג:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים (שם). אלא בפני שמעון. שאם יטעה ילמדהו (שם). לא בא השלישי להקל כו'. דממשמע שנאמר על פי שנים עדים, כל שכן שלשה, למה נאמר אז שלשה עדים, אלא להחמיר עליו ליתן חומר בעדי שקר, שבשלישי זה אע"פ שלא היה זה נידון על פיו למיתה, שהרי בשנים שהעידו תחלה נמי היה נידון, אפילו הכי עשה הכתוב את דינו כיולא בהן, שאם החזיר יהרג אף השלישי מפני שנטפל לעובדי עבירה (סנהדרין ט:). על אחת כמה וכמה כו'. דקי"ל מדה טובה מרובה ממדת פורענות, הלכך קל וחומר הוא (שם). [ע"כ שייך לענין קודם] כדי שאילת תלמיד לרב. שלוש עליך רבי כדאמרינן בפרק מרובה (עג:) כי לית ליה לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב כו' (רשב"ם ב"ב קכט:).

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר ר' יוסי. נ"ב ע"ל בתוס' סוף דף זה בד"ה בדיני: (ב) ד"ה לאסהודי וכו' וי"ל דסברא הוא דיין: (ג) ד"ה שמואל וכו' דפרשית לעיל. נ"ב בד"ה מ"ר יוסי: (ד) **בא"ד** דמקשינן שלשה לשנים לענין נמצא:

רבינו חננאל

ואוקמ' למחני' בזמן שקו' כולן כל אחד מהן העיד בתוך כדי דבור של חברו דקי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי וכאילו כולן בבת אחת העידו ואינן יכולים האחרונים לומר כי הראשונים הן שחייבוהו ואנחנו לא עשינו כלום: כיון ששנינו מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף ג' נמצא א' מהן קרוב או פסול כו'. ואקשינן אי הכי לא תתקיים עדות לעולם שהרי ההרוג מגיד עם העדים על ההורג והנה הוא קרוב [1] מבטל העדות ויציל ההורג. ודחי' כגון שבא והכהו הכאת מות מאחריו שאינו מכיר מי הכהו כדי להעיד אלא העדים הן בלבד שראוהו והן המעידין עליו וכן הנרבע כיוצא בו כשרבעו מאחריו ולא ראהו. ואקשינן הורג (והנרבע) [והרובע] שאי אפשר לומר שלא ראו אם יודו ינצלו ותבטל העדות כולה שהרי נכללו עמהן קרובין. ואוקמ' על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר אם נמצא במעידי עדות קרוב או פסול בטלה העדות אבל בבעלי הדין לא. מדחזינן לרבא דהוא בתרא מפרש טעמא דרבי (שמעון) [שמעינן] מינה דהילכתא בוותיה שבירא ליה. ודאמר רבי במשנתנו בזמן שהתרו בהן אמר

---

(1) נראה דל"ל והנה הוא קרוב אצל עצמו יבטל העדות יכו': (2) כרש"ל כ' שנראה מפי' ר"ח ז"ל בפי' הזה וכ"ש: (3) דבדי ר"ח אלו מוכחין מתי' דרמב"ן ובר"ן:

רבא היכי אמרינן להו כלומר (אין) [איזו] דרך זו התראה ששנה במשנתנו. ואמר אמרינן להו למיחזי אתיתו שמא שמעתם צעקה ורצתם לראות מה היא ולא לעדות נקבצתם ונזדמן לכם וראיתם שזה הרג או נזדמן לכם וראיתם שזה הלוה לזה כך וכך ממון אם כן ראיתם מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש תיבטל העדות בכך והן לא באו להעיד אלא לראות בלבד. ועמד הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נתכוונו ונתקבצו לכך ונמצא א' מאלו שנהוועדו לעדות קרוב או פסול. ויש מי שמפרש כי בזמן ההגדה אומרים להן לראות באתם (אין) [או] להגיד העדות באתם. ויש על הפירוש הזה [2] פירכא ולא חפצנו להאריך. אמנם הדבר שקבלנו מרבותינו הוא שפירשנו. וקי"ל כרבי דאמר רב נחמן הלכתא כרבי ועוד דהא רבא מפרש לטעמיה. ודייקא מתני' בעדות ממון עדות על פה דומיא דעדות נפשות אבל עדות בשטר לא מיפרשא הכא כל עיקר וקי"ל בעדות בשטר תתקיים העדות בשאר וכדחזקיה דאמר בגמרא דגט פשוט (דף קסב:) מילאהו בקרובים כשר [3] וכבר פירשנוהו במקומו:

---

(1) [ע"ש] (2) [ע"ש] (3) [ע"ש] (4) [ע"ש] (5) [ע"ש] (6) [ע"ש] (7) [ע"ש] (8) [ע"ש] (9) [ע"ש] (10) [ע"ש] (11) [ע"ש] (12) [ע"ש] (13) [ע"ש] (14) [ע"ש] (15) [ע"ש] (16) [ע"ש]

הרי שנים רואים אותו מחלון זה ושנים מחלון זה וכו'. ולא גרסי' במתני' אחד בחלון זה וכו': **ואחד** מתרה **באמצע.** תימה ולמאי הולכך לומר ואחד מתרה אמין מן העדים ויש מפרשים דנקטיה משום דישא דקתני רואין אלו את אלו ומסתמא היינו ע"י המתרה שאומר לעדים לאלו ואלו ראו את המעשה הרע שזה עשה ונראה למש"ח דנקטיה לאפוקי מדרבי יוסי דאמר בסיפא אינו מייב עד שיהו פי שנים עדים מתרין בו: **שמקצתן** רואין אלו את אלו. מלטרפין יחד אף אותם שאין רואים: **הרי אלו עדות אחת.** שאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולם בטלה וכן שאם נמצא אחת מהן זוממת אין נהרגין עד שיזומו כולם ובטלין נמי עדות כולם בהזמה אחת מהן דהזמה הוי כנמצא אחד מהן קרוב או פסול: **הוא** והן נהרגים. הן נהרגים אע"פ שלא הוזמו כת שניה כיון שהוזמו הן הוא נהרג משום כת שניה דלא בטלה עדות כת שניה בהזמת הראשונה כיון דהוי שתי עדיות יש מפרשים שצריך שתהא כל כת וכת רואה המתרה או המתרה רואה אותן אז מלטרף המתרה לזו ולזו דאם לא כן אין המתרה מעדות עמהן ולא יהרג על פיהם לעולם שבאין לחייבו והא דקתני נמי נמצא אחת מהן זוממת שהוזם גם המתרה עמהם דהא מעדותן הוא כדפרישית ומ"מ הוו השתי כתות שתי עדיות כיון שאין כת זו רואה את זו וקשה למש"ח מאי קאמר דאדרבה לא מיתוקמא מתני' אלא כשאין רואין המתרה וכן אין המתרה רואה אותן דאי רואין המתרה או המתרה רואה אותם הוו השתי כתות עדות אחת אע"פ שאין רואין זה את זה דהמתרה מלרפן בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו אלמא לא בעינן שיהא כל השניים שמכאן רואין את אלו מכאן אלא כחד סגי ועוד קשה לפי דצריך שיהא המתרה מעדותן הא אמרינן בגמ' מתרה שאמרו אפי' מפי עצמו אפי' מפי עד ואז ודאי לא הוי המתרה מעדותן כלל לכן נראה דודאי מיירי כשאין רואין המתרה ולא המתרה רואה אותם אלא שמעו המתרה שמתרה (ג) כן ובכן סגי דהא קיימינן לרבנן דפליגי ארבי יוסי דבסמוך ולא בעו פי שניים עדים מתרין בו כמו רבי יוסי: **לעדות** מיוחדת שהוא **פסול.** פי' אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ומילתא באפי נפשה היא ולא קאי אמתני' ולא מיירי בהכי: **תניא** נמי הכי דבו'. מייתי תניא נמי הכי דמלא יומת על פי עד אחד נפקא דאילו עיקרא דמילתא שמעינו ממתניתין דהכי דמתניתין לא מיירי באחד מחלון זה מ"מ מדאשמעינן בשתי כתות דחשבינן שתי עדיות כשאין רואין אלו את אלו מינה שמעינן דה"ה בכת אחת מכל מקום נראה יותר לפרש דעיקר מילתא מייתי דאי מתניתין הוה אמינא דוקא בשתי כתות דכל חדא חשיב עדות באפי נפשה אבל בכת אחת מלטרפי אפיר וכן נראה דיותר דוחק לומר דלא מייתי תניא נמי הכי רק (ד) הפסוק כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למש"ח: **אמר** רבא אם הן רואין את המתרה או המתרה וכו'. מכאן מייתי (ה) המפרש דאיה במתניתין גבי סיפא דקתני הרי אלו שתי עדיות דמכל מקום מיירי (ו) שהן רואין המתרה כדפריש' ולאו מילתא היא דהכא לעדות מיוחדת דבריתא קאי דקתני אחד מחלון זה וכו' שאין מלטרפין ועלה קאמר דאם העד מכאן [והעד מכאן] רואין המתרה או המתרה רואה אותן מלטרפין להיות עדות אחת גבי העד שמכאן והעד שמכאן אע"פ שאין רואין אלו את אלו (ז) דהמתרה מלרפן כמו מקצתן רואין אלו את אלו דמתניתין ותדע דלעדות מיוחדת דבריתא קאי דאי אמתניתין קאי דקתני הרי (ז) אלו שתי עדיות כדפרישתי אם כן הוה ליה למימר ואם לאו אין מלטרפין שזהו עיקר החידוש: **או** מתרה רואה אותן **מצטרפין.** פירוש על פיהם נהרג דלא חשיבא עדות מיוחדת ואם תאמר והיכי מהימני ליה למתרה לומר שראה אותן להרוג את זה דבשלמא כשרואין המתרה הרי הן שניים אבל מתרה רואה אותן קשיא ויש לומר דמיירי שיש עדים שמעידין שהמתרה רואה אותן אך לא רואו המעשה אותן העדים: **בדיני נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני ממונות כשירה.** הקשה רבינו אברהם מאורלינ"ש דהא קרובים נפקא לן (סנהדרין כז:) דפסולין מלא יומתו אבות על בנים ודיני ממונות גמרינן מינה (שם כח.) דכתיב משפט אחד יהיה לכם א"כ ה"נ מילף ממונות מנפשות להך מילתא דעדות מיוחדת ונראה דעל כרחך האי קרא לאו בדיני ממונות קאי דעד אחד מועיל לממון דלשבועה מיהא איתיה:

מתני' היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו הרי אלו שתי עדיות [א]לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשניה פטורה [ב]רבי יוסי אומר לעולם אין נהרגין עד שיהו [ג]שני עדיו מתרין בו שנאמר [ד]על פי שנים עדים דבר אחר על פי שנים עדים [ה]שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: **גמ'** אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב מנין [ו]לעדות מיוחדת שהיא פסולה שנאמר [ז]לא יומת על פי עד אחד מאי אחד אילימא עד אחד ממש מרישא שמעינן לה על פי שנים עדים אלא מאי אחד אחד אחד תניא נמי הכי לא יומת על פי עד אחד להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ואין רואין זה את זה שאין מצטרפין ולא עוד אלא אפילו בזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין אמר ליה רב פפא לאביי השתא ומה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה דהאי קא חזי כולו מעשה והאי קא חזי כולו מעשה אמרת לא מצטרפי בזה אחר זה דהאי חזי פלגא דמעשה והאי חזי פלגא דמעשה מיבעיא א"ל לא נצרכא אלא לבועל את הערוה אמר רבא [ח]אם היו רואין את המתרה או המתרה רואה אותן מצטרפין [ט]ואמר רבא [י]מתרה שאמרו אפילו מפי עצמו ואפילו מפי השד אמר רב נחמן [יא]עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות דכתיב לא יומת על פי עד אחד בדיני נפשות הוא דאין כשירה אבל בדיני ממונות כשירה מתקיף לה רב זוטרא אלא מעתה בדיני נפשות תציל אלמה תנן הוא והן נהרגין קשיא: רבי יוסי אומר וכו': א"ל רב פפא לאביי ומי אית ליה לרבי יוסי האי סברא והתנן [יב]רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד [יג]ומותרה א"ל ההוא רבי יוסי בר יהודה היא דתניא [יד]רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד: דבר אחר ע"פ שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: [טו] הנהו לעוזי דאתו לקמיה דרבא אוקי רבא תורגמן בינייהו והיכי עביד הכי והתנן שלא סנהדרין שומעת מפי התורגמן רבא [טז]מידע הוה ידע מה דהוו אמרי ואהדורי הוא דלא הוה ידע אילעא

מסורת הש"ס

מח א מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה ח סמג עשין קט:

מט ב מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הלכה ו ופכ"ח שם הלכה ח סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן כח סעיף ו:

נ ג מיי' פ"ד מהלכות עדות הלכה ח סמג שם:

נא ד מיי' פי"ב מהלכות סנהדרין הלכה ב:

נב ה מיי' פ"ד מהלכות עדות הלכה ב סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן ל סעיף ו:

נג ו מיי' פכ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ח סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סימן יז סעיף ו [וסי' כח סעיף ו]:

מוסף רש"י

מפני שהוא כמועד. כמותרה עליו ועוכר על התרתה, דזולמי לדעת הרבו (לקמן ט:). אלא להבחין. שלא יהא לומר סבור הייתי שמוהר (סנהדרין ח. וכעי"ז לקמן ט:).

רבינו חננאל

היו שנים רואין מחלון זה כו'. אמר רב מנין לעדות מיוחדת שפסולה שנאמר לא יומת על פי עד אחד מאי אחד אילימא אחד ממש מדכתיב על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת ממילא שמענן דאין ממיתין על פי עד אחד מה תלמוד לומר לא יומת על פי עד אחד אלא מאי אחד אחד אחד. כדתניא ב' רואין אותו א' מחלון זה וא' מחלון זה ואין רואין זה את זה אין מצטרפין אע"פ ששניהם ראו העדות כולה מתחלה ועד סוף כיון שלא היו רואין זה את זה אין מצטרפין. והא דתניא ולא עוד אלא אפילו ראו ב' בזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין. אוקימ' בבועל הערוה (שהיו) [שחייב] בהכנסת העטרה וכיון שהראשון ראה הכנסת העטרה והשני ראה [הביאה] כאילו זה ראה המעשה כולו וזה ראה המעשה כולו. אמר רבא אם העדים רואין המתרה או המתרה רואה העדים מצטרפין ומתרה זה שאמרו אפי' מפי ההרג עצמו או מפי שד. אמר רב יהודה עדות מיוחדת כשרה בדיני ממונות. כגון זה שאמרנו שראו העדות אחד אחד. והאי דכתיב לא יומת על פי עד אחד והיא עדות מיוחדת הני מילי בעדות נפשות שהתורה חסה עליו אבל בדיני ממונות עדות מיוחדת כשרה היא ומצטרפין ואע"פ שאין רואין זה את זה. ואקשינן עליה אי הכי דעדות מיוחדת עדות מעליא היא ומצטרפין ולא הצריכה התורה שיראו שניהן ביחד זה לזה אלא משום דחס עליה. אלא מעתה ב' כתות שראו (בבת) [אחת] ונמצא בכת א' מהן קרוב או פסול יצטרפו ב' הכתות ונאמר כיון [שיש] בהן קרוב או פסול בטלה עדות הכל וינצל ההורג ולמה שנינו במשנתנו ב' רואין אותו מחלון זה וב' מחלון זה ואחד מתרה באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו שתי עדיות הן נמצאת אחת זוממת הוא נהרג והן נהרגין מפני שהזומו ועלתה בקשיא. ודייקינן מדסלקא בקשיא שמעינן מינה דראיה אחר ראיה ואפילו הזדאה אחר הזדאה אינה כשרה בדיני ממונות (ואפילו) (ואלו) הברייתות כ) סיוע לפירוש שפירשנו [בהא] דאמרינן לסהדי למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו: תניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר חבר אין צריך התראה שלא ניתנה התראה [אלא] להבחין בין שוגג למזיד. הנהו לעוזאי דאתו לקמיה דרבא בדינא אוקי רבא תורגמן ביניהו. איני והתנן שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן. ופרקי רבא הוה ידע מאי דאמרי ואהדורי להן הוא דלא ידע.

תורה אור השלם

1. על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד: דברים יז ו

גליון הש"ם

גמ' ואמר רבא מתרה שאמרו. עי' סנהדרין עא ע"א ברש"י ד"ה מתרון בו וע"ע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכהו לעוזי דאמו. נ"ב הנהו לעוזי עדים (הוי מדאקשינן) לרבא ממתניתין אבל בדמב"ם בפ' בא מהל' סנהדרין משמע דלעוזי בעלי דינן הוו ועי' בתו"מ סימן יז ל"ל דאין מילוק בין עדים לבעלי דיניס מדאקש' ממתני' להך עיבלא ובן משמע פשט הלשון דאמו לקמיה דרבא דמשמע ובעלי דיניס הוו: (ב) רש"י ד"ה הרי יכו'. ואם הוזמה אחת מהם הראשונה או השניה ולא הוזמו: (ג) תוד"ה הוא והן וכו' המתרה שמתרה כך ובהכי פני דהא וכו' דלא בעי' פי שני עדים: (ד) ד"ה תניא וכו' רק אפסוק כיון: (ה) ד"ה אמר רבא וכו' מבאן מייתי יש מפרשים דאיה דמתניתין. נ"ב י"מ סביבא דהו דרבא אריש דמתני' קאי לאוזויי דאין מלטרפין במקצתן רואין אלו את אלו אע"פ דאין רואין אלו את אלו ו"ל דא"כ ה"ל לרבא לתפוש בסיפא דמתניתין ולקבוע דבריו עלה ומדלא עבד הכי ס"מ [דלאו אמתני'] קאי אבל אם נפרש לאבייתא דסמיך ליה קאי איתא ומ"מ אריבא נופיה קשה אמאי לא קבע דבריו אסיפא דמתני' דאמר נמתי כתות דכל חדא חשיבי עדות באפי נפשה מלטרפי ע"י המתרה וכדכתבו התוס' בסמוך בד"ה תני: (ו) בא"ד דמבל מקום מיירי אע"פ שהן רואין המתרה: (ז) בא"ד דאי אמתניתין קאי דקתני הרי אלו. נ"ב פי' דאי אמתני' אריבא קאי לאוזויי דהא דקתני הרי אלו ב' עדיות מיירי אע"פ שרואין את המתרה וכדכתבתי בסמוך:

(א) וכ"כ בתרומת ד"ש דסנהדרין ומסג"מ הל' עדות בשם רבינו והגי' בתו"מ סימן ל' נראה בטעמו דאבל לפ"ד התוס' שנ"ן ורעטב"ש כאן אין הוכחה דהכא מיירי הכל לרבנן דריב"ק. ועי' רשב"ם ב"ב נ"ב ב' ד"ה ופסק בשם רבינו וכ"כ הריב"ף והרא"ש רפ"ד דכתובות וס"מ. וגם בסנהדרין ל' ע"ב כ' בפר"ת שם דקי"ל כמהדרי וע"ש: ב) ע"ש כאן וע"ע:

אילעא וטוביה. עדי הלוחה היו קרובין אל הערב: **מתני' לפני אוהו בית דין.** שנתחייב בו: **אין סוחרין.** לחזור וליטל וליתן אולי יזכה: **אילו היינו.** בימים שסנהדרין בו ביני נפשות לא נהרג בה אדם כדמפרש בגמרא שנדקו את העדים בדבר שלא ידעו להשיב: **אף.** אם היו עושים כן היו מרבין שופכי דמים שלא יראו מב"ד: **גמ' מפני זכותה של ארץ ישראל.** אולי תועיל למצוה לו פתח של זכות: **מה ת"ל כשעריך.** שופטים ושוטרים תתן לך וגו' (ט): **אתה מושיב כו'.** אתה חייב להושיב בכל פלך ופלך כו'. פלך הפרכיה: **אם תמצא לומר שלם הרג.** שיאמרו בדקנוהו לאחר מיתתו מכל שמועה עשרה טריפות: **רשיפס כמכחול בשפופרת.** ואין עדים מסתכלין בכך. שפופרת קנה חלול שנותנין בו כחול לכחול עינים. מכחול הוא קיסם דק שבו נוטלין הצבע מתוך הקנה: **ורבנן.** דמחייבי מיתה על הערמה היכי דייני באיזו עדות הם הורגים הואיל ולאו הכי בדקי: **משיראו כמנאפים.** משיהגו ענין ניאוף ששוכבין בקירוב בשר ומוהגים כדרך תשמיש:

הדרן עלך כיצד העדים

היה מעגל כמעגילה. טחין היו גגותיהן בטיט והגגות לא היו משופעין אבל הטיט משפעין מעט כדי שיזובו המים וטחין אותן בחתיכת עץ עבה וחלקה ובה בית יד ודוחפה לצד השיפוע וחוזר ומושכה אליו וחוזר ודוחפה (לצד) והטיט מתמרח ומחליק ובדחיפתו קורהו מעגל ובמשיכתו קורהו מושך ושם העץ מעגילה: **היה משלשל חביות.** מן הגג: **היה יורד.** ההורג בסולם ונפל מן הסולם והרג נגופו את חבירו גולה דכל הני דרך ירידה בעינן כדמפרש בגמרא ויפל עליו (י): **אבל היה מושך.** ונשמטה מעגילה מידו ונפלה:

גמ'

אילעא וטוביה קריביה דערבא (א) הוה (ב) סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי נינהו א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא [א]אי לית ליה ללוה לאו בתר ערבא אזיל מלוה: **מתני'** [2]מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו [3]כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב"ד של פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג [4]סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ [5]סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חובלנית רבי אליעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם רשב"ג אומר אף הן מרבין שופכי דמים בישראל: **גמ'** לפני אותו בית דין הוא דאין סותרין הא לפני בית דין אחר סותרין הא תני סיפא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה נהרג אמר אביי לא קשיא [6]כאן בארץ ישראל כאן בחוצה לארץ דתניא [7]רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום רבי שמעון בן שטח [8]ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: סנהדרין נוהגת כו': מנא ה"מ דתנו רבנן [9][1]והיו אלה לכם לחוקת [10]משפט לדורותיכם למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ א"כ מה תלמוד לומר [א] [2]בשעריך [1]בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר: סנהדרין ההורגת וכו': איבעיא להו אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית או דלמא אורח ארעא היא תיקו: רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו': היכי הוו עבדי רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו ראיתם טריפה הרג שלם הרג אמר רב אשי אם תמצא לומר שלם הוה דלמא במקום סייף נקב הוה בבועל את הערוה היכי הוו עבדי אביי ורבא דאמרי תרוייהו ראיתם כמכחול בשפופרת ורבנן היכי דיינו כשמואל [11]דאמר שמואל [12]במנאפים משיראו כמנאפים:

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן [13]הגולין ההורג נפש בשגגה [14]היה מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו היה יורד בסולם ונפל עליו [15]והרגתו הרי זה גולה אבל אם היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו היה

אי ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזיל. מכאן דיש ליזהר בעדי ממון שלא יהו קרובים לא ללוה (ב) ולא לערב:

דלמא במקום סייף נקב הוה. קשה לר"ת דאמרינן פ"ק דחולין (דף יא: ושם) ומפיק ליה מקרא דלא חיישינן להא דאזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דודאי (ג) לא חיישינן אלא היה שואל להם (ד)(כדי) שאם (ה)(יכחישו זה את זה או) אמרו דלא ידענין יבטל העדות מידי דהוה אסייף ואריגן דאי (ו)דלא שיילינן חייב (ז)וזה אומר בסייף וזה אומר באריגן (ח)אין זה נכון אע"ג דבסייף ואריגן כו' אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון זה גרוע הואיל ובהרוג גופיה אין יודעים (ט) ומיהו טעם זה אינו מיושב ומאיזה טעם הוא זה דאם לא נשאל להם יהא חייב ואם נשאל ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור ולאיזה שהביא מסייף ואריגן אין הנדון דומה לראיה דהתם כל כמה דלא שיילינן להו אין לנדות מהלב שיכחישו זה את זה אבל כשמכחישין בהדיא דומה שקר שדבר זה אדם רגיל לעלות בדעתו במה הרגו טפי מכליו שחורים או מכליו לבנים אבל דבר שפירש ר"ת בלא טעם הוא שכשאין שואלים להם ואין אנו יודעים אם טריפה (ד) הוא או שלם נהרג חייב ובשביל שנשאל להם ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור לכן נראה דהא דקאמר לא נהרג אדם מעולם לאו דוקא אלא רוב פעמים לא היה נהרג שעל ידי שהוא מרבה בבדיקות אי אפשר שלא יכחיש אחד מהם (ה) חבירו אבל אין לומר דר' עקיבא לטעמיה דחייש למיעוטא גבי חלב (ו)פוטר (בכורות כ:) דהא לא מצינו שום תנא דחייש למיעוטא טפי מרבי מאיר ואפ"ה מודה (ז) היכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא בפ"ק דחולין (דף יא:) והכא היינו דלא אפשר מיהו י"ל דאיכא למיקס עלה דמילתא כגון שהיה קרוס של מוח מגולה ולאו שהיה שלם ונא זה ונקבו והרגו (ח):

במכחול בשפופרת. תימה עובד ע"ז ומחלל שבת מאי איכא למימר דהתם לא מצינו למיפטריה והא היכי קאמר לא היה אדם נהרג (ו) וי"ל דמ"מ קאמר שפיר לא היה אדם נהרג משום דלא שכיחי כולי האי כי אם ברוצח ועריות ועוד י"ל דאיכא למימר דאיתם שמחלל אינו טריפה דאם הוא טריפה א"כ אם תזימן לא יהיו חייבין מיתה משום דמצו למימר גברא קטילא בעינן למיקטל והוא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה:

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן הגולין וכו' היה מעגל במעגילה. ניימיהן (ח) שהיו הגגים שוין ולא היו משופעים כמו שלנו ושעושים הגג טוחין אותו בטיט ורוצים להשוות טיח הגג ולוקחין אבן עגולה ארוכה קצת ושם לו ג' שיניים ארוכים ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות' (נמי) והיינו (נמי) מעגילה: **משלשל** בחבית כו'. קצת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החבל ונפל עליו כדקתני בסיפא ונראה לומר **ונפלה** (ט) שנשמט מידו ולכך לא רצה לומר ונפסק דאם כן לא אתיין כרבי (י) דאמר לקמן (דף ט:) ונפסק אינו גולה:

היה יורד בסולם. יש אומרים דתנא לא זו אף זו קתני לא זו מעגל דודאי יש לחייבו גלות דלמה לא מזהר אלא אף משלשל חבית דשפיר מיזהר שלא ישבר חביתו אם נפל והרג חייב ועוד דלא זו אלא אף זו יורד בסולם דטפי מיזהר כדי שלא יפול אם הרג חייב:

זה הכלל כל שכדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

מסורת הש"ס

(א) ל"ל הוו. יעב"ץ, (ב) סנהדרין מה: גיטין כח: כט., (ג) [סנהדרין יד.], (ד) [תוספתא סנהדרין פ"ג ע"ס], (ה) [תוספתא שם], (ו) [ל"ל משפט לדוריתיכם בכל מושבותיכם למדנו כו'], (ז) ב"מ לא., (ח) ל"ל והדרגו. יעב"ץ וכ"ה במשניות, (ט) [דכרים טז], (י) [במדבר לה], (כ) ל"ל ולא למלוה ולא לערב, (ל) רש"ל מ"ז, (מ) ל"ל לא, (נ) [סנהדרין מא.], (ס) עי' מהרש"ל ורש"ל, (ע) ל"ל לאינו פוטר, (פ) [וע"ע במוס' בכורות כא. סד"ה חלב פוטרן], (צ) רש"ל גורס כדאמר,

הגהות הב"ח

(א) גמ' סבר רב פפא למימר. ר"ב הן עובדא קבעה תלמודא הכא משום דשייכא למאי דתני לעיל נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' ומימה אמאי לא קבעה לעיל וי"ל דהך עובדא אתי נמי לקמיה דרבא בהדי הך דהתם לעוזר כו': (ב) תוס' ד"ה דלמא וכו' ואומר ר"ת דודאי אי לא שיילינן להו לא חייש' אלא: (ג) בא"ד הואיל ובהרוג גופיה אין יודעין לא בעינן מכחישין זה את זה ומיהו טעם זה: (ד) בא"ד טריפה הדא או שלם הדא מייב ובשביל שנשאל: (ה) בא"ד אחד מהם את חבירו: (ו) בא"ד דהיכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא כדאיתא פ"ק דחולין: (ז) ד"ה כמכחול וכו' נהרג מעולם וי"ל דמ"מ וכו' נהרג מעולם משום וכו' שהמחלל אינו טריפה וכו' ל"ל אם הוזמר לא יהיו חייבין: (ח) ד"ה אלו הן וכו' בימיהן היו וכו' אבוכה קצת ויש לה בית יד ארוכה ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות הטיח והיינו דקרו לה מעגילה: (ט) ד"ה משלשל וכו' דנפלה דרישא שנשמט מידו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ת"ל בכל שעריך כל"ל (וכ"ה בירושלמי):

מוסף רש"י

לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. שתהא סנהדרין קטנה נוהגת בחו"ל כל זמן שנוהגת בארץ ישראל (במדבר לה כט). **במנאפים משיראו כמנאפים.** מעידין עליהם העדים לחייבן מיתה ומלקות משכבו זה על זה כדרך מנאפים ואין צריך לעדים שיראו כמכחול בשפופרת, דלא הזקיקתן תורה להסתכל כל כך (ב"מ צא.).

עין משפט נר מצוה

נד א טוש"ע חו"מ סי' לג סעיף טז:

נה ב מיי' פי"ג מהל' סנהדרין הלכה ז:

נו ג מיי' שם פי"ד הל' יד סמג עשין קב [טוש"מ סי' לז]:

נז ד מיי' שם הלכה י:

נח ה ו מיי' שם פי"ג הלכה מ:

נט ז מיי' פ"א מהלכות סנהדרין הלכה ב [עיין כ"מן טוש"מ סימן ל]:

ס ח מיי' פ"א מהלכות אישורי ביאה הלכה יט סמג לאוין לד טור ש"ע אה"ע סימן כ סעיף ל' בהג"ה [וכך אלפס עוד ביבמות פרק ב (דף ז:) וכנ"מ פ"ו (דף קיז:)]:

א ט מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ל סמג עשין עה:

ב י מיי' שם פ"ו הלכה יב סמג שם:

תורה אור השלם

1. וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:

במדבר לה כט

2. שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק: דברים טז יח

רבינו חננאל

סוגיין דשמעתין דעדים הקרובין בין למלוה בין ללוה בין לערב כולן פסולין: מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו כו'. תניא ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: מתני' סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. מנא הני מילי. דת"ר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן מה ת"ל בשעריך. בשעריך אתה מושיב בתי דינין בכל פלך ופלך [ובכל עיר ועיר ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך] ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ואסקינן דרבנן בסנהדרין הוו דייני בבועל את הערוה כשמואל דאמר במנאפים כיון שיראו כמנאפין מתחייבין ולא בעינן עד דמסהדי כמכחול בשפופרת. ולית הלכתא כר' טרפון ור' עקיבא דהוו אמרין ראיתם טריפה הרג או שלם הרג וא"ת שלם שמא במקום ההכאה נקב הוה כו': ירושלמי. כתב כל נכסיו לב' בני אדם כאחת והעדים כשרים לזה ופסולים לזה ר' יוחנן אמר מאחר שפסולין לזה פסולין לזה וריש לקיש אמר לא כו':

הדרן עלך כיצד העדים

פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד